

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์และความรู้ไร้พรมแดนได้แพร่กระจายและแผ่ขยายไปทั่วโลกอย่างรวดเร็วและไร้ขีดจำกัด ความเจริญทางด้านวิชาการก่อให้เกิดวิทยาการใหม่ ๆ และสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ได้ถูกค้นคิดประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อใช้เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกแก่คนในสังคมอย่างมากมาย อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมซึ่งนำไปสู่สังคมสารสนเทศหรือสังคมข้อมูลข่าวสาร อีกทั้งความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อการดำรงชีวิตและการปรับตัวของคนในสังคม ต่อการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางด้านหลักสูตรการเรียนการสอนของสถานศึกษา และส่งผลเป็นลูกโซ่ต่อไปถึงปัญหาการเรียนการสอน การเลือกโปรแกรมและการทำความเข้าใจกับเนื้อหาสาระใหม่ๆ ของนักเรียน ความรุนแรงและความสลับซับซ้อนของปัญหาเหล่านี้มีมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง (นิคม ทาแดง และ คณะ, 2545) ทำให้ครูมีความจำเป็นต้องหาวิธีปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาและเพิ่มศักยภาพคนให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์และมีโอกาสเข้าสู่ความรู้พื้นฐานและฐานข้อมูลเพื่อสร้างความรู้ใหม่ อันจะทำให้คนสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมอันเป็นสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based society) ที่ใช้ความรู้เป็นฐานในการก่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนา ซึ่งคนเป็นสมาชิกที่สำคัญที่สุดของสังคมในการพัฒนาประเทศ โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาประเทศคือ 1) เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชากรและความเข้มแข็งทางสังคม 2) เพื่อเป็นประโยชน์และแข่งขันได้ในทางเศรษฐกิจ และ 3) เพื่ออนุรักษ์การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ (ศ.น.พ เกษม วัฒนชัย, 2544; สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545)

การศึกษามีความสำคัญและมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ กอปรด้วยสติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตามมาตรา 6 ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 นอกจากนี้แล้วเยาวชนและทุกคนในประเทศต้องได้รู้ ได้เรียนและหมั่นศึกษาค้นคว้าหาความรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต เพื่อให้ทันต่อกระแสของการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก จึงทำให้ต้องมีการปฏิรูปการศึกษา เพราะความไม่สอดคล้องของระบบการศึกษากับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ที่การศึกษาเน้นเรื่องวิชาและการท่องจำ ส่วนการประเมินผลการเรียนรู้ก็ขาดประสิทธิภาพและไม่มีการนำผลการประเมินการเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน อันอาจการจัด

การศึกษาอยู่ที่ครูและโรงเรียน ขาดการกระจายอำนาจจากส่วนกลางและประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (รุ่ง แก้วแดง, 2543) ดังนั้นสาระที่สำคัญของกระบวนการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีกลไกที่สำคัญที่สุดที่จะขับเคลื่อนการปฏิรูป และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือ **ครูผู้สอน** (วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2543; ประเวศ วะสี, 2544) เพราะครูจะต้องเป็นคนสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในด้านการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ตลอดจนการจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ รวมทั้งแหล่งเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ และทักษะการแสวงหาความรู้เพื่อเข้าสู่ฐานข้อมูล อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างเต็มตามศักยภาพตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้นครูจะต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทและพฤติกรรม ตลอดจนมุมมองของตนเองเพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก่อให้เกิดข้อมูล ข่าวสารและความรู้ใหม่มากมาย อันเป็นสัญลักษณ์ของยุคแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงต้องมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้ และทักษะที่หลากหลาย มีการศึกษาและฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีทักษะการแสวงหาความรู้และการบริโภคข่าวสารอย่างชาญฉลาด และการเรียนรู้จะต้องเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และตลอดชีวิตจึงมีความจำเป็น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและทักษะที่ก้าวหน้าได้ด้วยตัวเอง

ปัจจุบันการเรียนรู้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น แหล่งของความรู้มีอยู่ทั่วไป และครูไม่ใช่ผู้เดียวเท่านั้นที่รู้ดีที่สุดในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน แต่การเรียนการสอนและการแก้ปัญหาจะต้องเป็นแบบร่วมมือระหว่างครู ผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อบรรลุเป้าหมายที่สำคัญคือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนอย่างเต็มตามศักยภาพ (ประเวศ วะสี, 2543)

วิธีการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของครูที่ดีวิธีหนึ่งคือการทำวิจัยในงานที่ตนเองทำอยู่ ซึ่งได้แก่การสอน และการทำวิจัยเกี่ยวกับงานสอนที่ดีก็คือ การทำวิจัยในชั้นเรียน ประเด็นนี้จึงได้รับการบรรจุไว้ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 24 และ มาตรา 30 ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการนำผลการวิจัยไปพัฒนาการเรียนการสอน โดยกำหนดให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ ซึ่งสถานศึกษาควรพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา อีกทั้ง หมวด 6 ที่เกี่ยวกับการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา กำหนดให้สถานศึกษาต้องมีการประเมินผลภายในและภายนอก ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึง

กำหนดเป็นนโยบาย ให้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษา และมีการส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวในการทำวิจัยมากขึ้นดังเห็นได้จากแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระยะที่ 9 (พ.ศ. 2540 - 2544) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548) ตามนโยบายข้อที่ 2 เป้าหมายข้อที่ 7 ว่า มีการวิจัยและนำผลการวิจัยมาใช้ในการผลิตและพัฒนากำลังคน และมาตรการข้อที่ 9 สนับสนุนทุนการวิจัยและทุนเพื่อการศึกษาอบรมเพื่อการวิจัยและนำผลการวิจัยมาใช้นโยบายข้อที่ 3 เป้าหมายข้อที่ 5 มีการวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนอย่างกว้างขวาง และมาตรการที่ 14 ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอน การวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง และสนับสนุนให้นำผลการวิจัยดังกล่าวมาพัฒนาการเรียนการสอน นโยบายข้อที่ 5 ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยพัฒนากระบวนการเรียนรู้เครือข่ายการเรียนรู้ระบบข้อมูล และข่าวสาร การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การวิจัยและพัฒนาให้นำไปสู่องค์กรและสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล เป้าหมายที่ 4 คือ หน่วยงานมีการวิจัยองค์การและนำผลการวิจัยมาใช้ในการจัดการศึกษา และมาตรการที่ 1 คือ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือแก่สถานศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อจัดระบบข้อมูลข่าวสาร การให้บริการ การวิจัย และพัฒนา

จากการศึกษาของ ลัดดา คำพลงาม (2540) พบว่า กระบวนการและผลของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนทำให้ครูนักวิจัยมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ดังนี้ (1) เป็นผู้ร่วมเรียนรู้กับศิษย์และเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ (2) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ (3) มีความยืดหยุ่นทั้งเนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียน (4) เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด กิจกรรมการเรียนการสอน (5) มีความเข้าใจนักเรียนมากยิ่งขึ้นทั้งในด้านปัญหาและพฤติกรรมของนักเรียน อันนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน (6) การให้คำแนะนำและส่งเสริมนักเรียนได้ตรงตามความต้องการและความสามารถ และจากผลการศึกษาของ บุญยาพร จิมพลอย (2544) ก็พบว่า ผลลัพธ์ของการทำวิจัยในชั้นเรียนจะช่วยให้ครูเกิดการพัฒนาระบบการคิดหาเหตุผลถึงที่มาของปัญหาต่างๆ อันจะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนและการจัดการเรียนการสอน ช่วยให้ครูมีความเข้าใจนักเรียน เข้าใจพฤติกรรมของนักเรียน ทำให้ครูมีความสนิทสนมกับนักเรียนมากขึ้น สามารถให้คำแนะนำและส่งเสริมให้นักเรียนแสดงศักยภาพของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการและความถนัดของนักเรียน

จากการสำรวจของ สกาวรัตน์ ชุ่มเชย (2543) พบว่าปัญหาในการทำวิจัย คือ ครูยังขาดความรู้ ความเข้าใจและ การช่วยเหลือจากหน่วยงาน ครูมองวิจัยเป็นเรื่องยาก ไม่มีเวลาและภาระงานครุมมาก ครูต้องการสนับสนุนด้าน 1) การอบรม 2) ตัวอย่างผลงานการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนที่หลากหลาย 3) ที่ปรึกษาและผู้ให้เทคนิคติดตามด้านการวิจัย 4) การสนับสนุนด้านปัจจัยจาก

โรงเรียนโดยเฉพาะเรื่อง นโยบาย การจัดเวลา สื่อ วัสดุอุปกรณ์และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วีรพล ฉลาดแย้ม (2544) ที่พบว่าครูมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการวิจัยอยู่ในระดับน้อย ส่วนผลการสำรวจของคงศักดิ์ ธาตุทอง และงามนิษฐ์ ธาตุทอง (2545) พบว่า ระดับความรู้-ความเข้าใจของครูในเขตการศึกษา 9 จำนวน 2,852 คน เกี่ยวกับการวิจัย อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย ($\bar{X} = 2.67$, $SD = 1.13$) แต่ระดับความต้องการในการอบรมเกี่ยวกับการวิจัยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, $SD = 0.94$) และมีครูจำนวน 2,304 คน คิดเป็นร้อยละ 80.8 ของทั้งหมดที่ไม่เคยทำการวิจัย ส่วนผลการวิจัยของ และ

นอกจากนี้แล้วกระบวนการทางการศึกษาอันประกอบด้วยหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมินผล จะต้องเป็นกระบวนการที่หักทอ สอดประสานและต่อเนื่อง (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2543) ดังนั้นครูในยุคปฏิรูปหรือในยุคไหนก็ตาม จำเป็นต้องมีความรู้-ความเข้าใจและความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร จัดทำแผนและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนมีความรู้ความสามารถในการประเมินผลการเรียนการสอนและนำผลการประเมินมาพัฒนาการเรียนการสอนของตน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ในมาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) จากผลการวิจัยของ วาสนา รบกล้า (2541) พบว่าครูสังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดนครนายก ต้องการความรู้และทักษะด้านการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษามากที่สุดคือ การปลูกจิตสำนึกให้รักโรงเรียน การจัดบรรยากาศในการเรียน การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน การจัดห้องเรียนให้เป็นศูนย์การเรียน การจัดอาคารสถานที่ และการบริหารโรงเรียนเพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาจากการสัมภาษณ์และสอบถามครูระดับประถมศึกษาจำนวน 28 คน จาก 8 โรงเรียนที่เข้าร่วมวิจัย ในโครงการวิจัย"ความร่วมมือระหว่างครูและนักวิจัยทางการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนโดยใช้หลักการวิจัยปฏิบัติการ" ครูส่วนมากต้องการเพิ่มพูนความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสร้างและผลิตสื่อการเรียนการสอน การสร้างและวิเคราะห์ข้อสอบที่มีคุณภาพ และที่สำคัญที่สุดคือต้องการที่จะทำวิจัยเป็น (คงศักดิ์ ธาตุทอง และคณะ, 2547) ส่วนตัวครูก็มีความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพการทำวิจัยของตนเอง (นลินี วารี, 2544) และมีความต้องการความรู้ความเข้าใจด้านการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงานการวิจัย (ดรุณี อาจปรุ, 2543) นอกจากนี้แล้วทศนา แหมมณี และคณะ (2544)กล่าวว่า รัฐควรสนับสนุนการปฏิรูปการเรียนรู้โดยการใช้การวิจัยและพัฒนาแก่โรงเรียนและสถานศึกษา เนื่องจากเป็นยุทธวิธีที่จะช่วยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องยั่งยืน ดังนั้นเพื่อช่วยพัฒนา และเพิ่มศักยภาพของครูประจำการให้มีคุณลักษณะของ

ครู ในยุคปฏิรูปที่สามารถทำให้ผู้เรียนพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ และเก่ง ดี มีสุข ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะประยุกต์ใช้หลักการของวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพของครูด้านการทำวิจัยในชั้นเรียน

2. วัตถุประสงค์

1. พัฒนาศักยภาพของครูประจำการในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
2. พัฒนารูปแบบกระบวนการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะด้านการวิจัยในชั้นเรียน

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีความร่วมมือระหว่างคณะศึกษาศาสตร์กับโรงเรียนมากขึ้น
2. นักเรียนจะเรียนอย่างสนุกสนานและกล้าคิด-กล้าทำมากขึ้น
3. ครูสามารถนำความรู้ และ ประสบการณ์ไปใช้ในการทำวิจัยในชั้นเรียนได้ด้วยตนเอง

4. ขอบเขตของการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นวิจัยเพื่อพัฒนา (Research and Development) โดยให้แนวคิดของวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ในการจัดฝึกอบรมการทำวิจัยในชั้นเรียน